

Col·lecció la Talaia, 6

HISTÒRIES DE MAR
DE LA COSTA DAURADA I EL DELTA DE L'EBRE

Edicions Sidillà scp.

Carrer Catalunya, 4
17100 La Bisbal d'Empordà
Tel. 628269186 i 669607516
www.edicionsidilla.cat
info@edicionsidilla.cat

- © del text: Ignasi Revés
© del pròleg: Baltasar Casanova
© de les il·lustracions: David Granato
© de l'edició: Edicions Sidillà

Disseny i maquetació: J. Pujadó

Correcció: Xavier Cortadellas

Impressió: Impremta Pagès, d'Anglès (la Selva)

Amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

ISBN: 978-84-942564-7-9

Dipòsit legal: GI 1094-2015

Primera edició: Setembre 2015

Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar parcialment aquest llibre, feu-ho legalment contactant amb CEDRO: 932720445 o cedrocat@cedro.org

IGNASI REVÉS

Històries de mar
de la Costa Daurada i el Delta de l'Ebre

Pròleg
BALTASAR CASANOVA
Il·lustracions
DAVID GRANATO

edicions
Sidillà

La Bisbal d'Empordà, 2015

A l'Ignasi i la Roser.

«You want your story told. I badly want a story to tell.»

Lawrence of Arabia

SUMARI

9	❧	Pròleg
15	❧	Gràcies i desgràcies
21	❧	A la Cala són caleros
27	❧	Camarades
35	❧	Serrallencs
43	❧	Demà, ahir, avui
51	❧	Cases
59	❧	Ximo el Carboner
67	❧	Marins de terra endins
75	❧	Caps de Sucre
81	❧	Tio Gel
89	❧	La memòria del Ros
99	❧	Baix-a-mar
107	❧	Arts
117	❧	Pepito Manchón
127	❧	Vull ser pescador i no <i>flare</i>
137	❧	El mestral no fa mal
145	❧	La gran família
157	❧	Entre dues aigües
169	❧	Música i lletra

PRÒLEG

Vaig conèixer l'Ignasi llegint els seus *Esmorzars de l'Ebre*, esmorzars de bon plat i millor sobretaula, i, com a escriptor, em va sorprendre perquè, més enllà dels esmorzars, l'Ignasi es menja un plat, posem-hi, d'estofat o de tripa, i et torna una pàgina de literatura. Primer de tot, ans que res, és un bon observador i sap recrear la realitat.

Més endavant, el vaig conèixer personalment en una trobada d'escriptors d'aquelles que organitza l'Octavi Serret al Matarranya, concretament a Fondespatla.

De seguida em vaig apuntar als seus esmorzars, pel contingut dels plats, ben cert, que sóc bon esmorzador, però també per veure si aquells esmorzars de forquilla, aquells cafès i restaurants de poble, tenien el punt literari que ens relatava l'autor.

Em va quedar clar, els llocs, tot i l'encant de molts d'ells, no anaven molt més enllà de taules d'esmorzar, era l'Ignasi qui els trobava el valor afegit.

I en *estes Històries de mar de la Costa Daurada i el Delta de l'Ebre* l'Ignasi recull hores i hores de converses escoltant pescadors, homes de mar que es maregen més en terra ferma que sobre la barca, però no només transcriu allò que li diuen, com és propi en ell, va més enllà i cerca en el fons de les paraules l'essència de la història que escolta, de la vida que se li ofereix, i ho transmet amb la mateixa senzillesa que li és contat, quasi sense donar-li importància, perquè s'ha posat dins de la història, ha intentat viure aquell retall de vida, ha fet seus els relats i els ha viscut amb la mateixa senzillesa que li han arribat.

I troba la vida de la mar en pobles moltes vegades d'*identitat esborradissa* per l'allau de turistes que et fan dubtar, no solament de qui ets, sinó, fins i tot, si alguna vegada vas ser d'una altra manera.

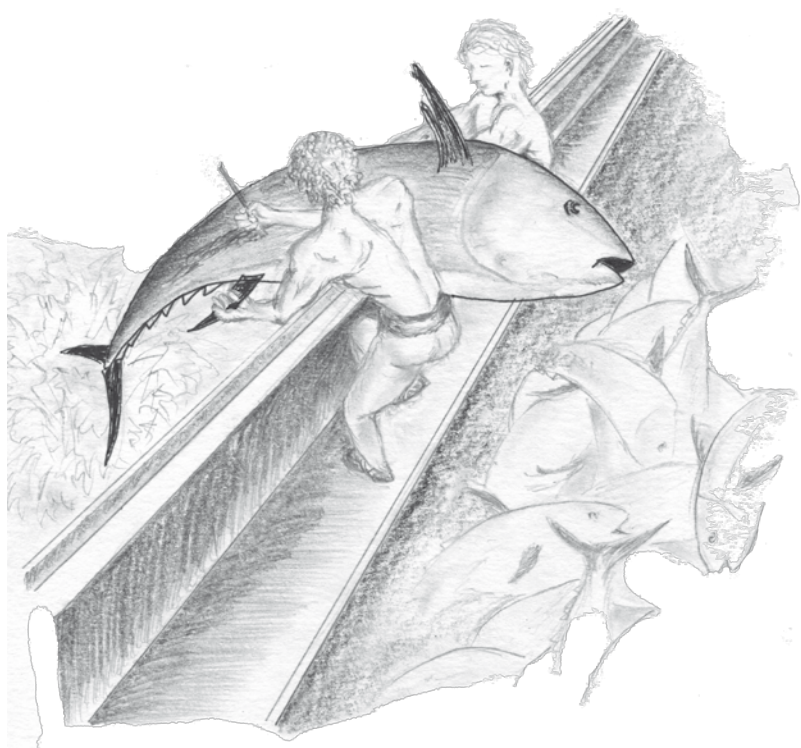
I ens retrata la melangia del temps que s'ha fet fonedís a cada poble, però sobretot del temps que se li ha escapat entre les malles de la xàrcia de la vida a cada mariner, que, com si el poal de la morralla no s'acabés mai, després de tants anys a la mar, li queda encara l'ànima que el fa sortir a rem, que el fa esperar la tornada de les barques o sargir, *remendar*, les xarxes al port, amb la mirada perduda en un temps passat que no torna en les barques carregades de peix.

I en *estes Històries de mar de la Costa Daurada i el Delta de l'Ebre* ens mostra la calma, el caràcter del mariner conformat en lo balandreig de la barca quan anava a mar, acceptant lo bon vent i el mal oratge, i ara, quan ja

per l'edat ha quedat varat a terra, com el Joan d'Altafulla, mata l'enyor esculpint figures de fusta. *S'ha de tenir molta paciència?*, li pregunta l'Ignasi. *No el miro mai el temps*, li respon el Joan. *Si per tallar això hi estic dos dies, no és paciència, són dos dies que hi he de passar. Si en passés quatre sí que seria paciència!*

L'Ignasi ha pescat en les vides amarades de la sal Mediterrània, i n'ha extret els peixos del record enganxats en les xarxes de la vida i *l'arrast* del destí per oferir-nos *este* llibre d'olor de iode i regust de sal, d'alegries i de sofriments, de llibertat i de cadenes, de les cadenes subtils, invisibles que mantenen, indeleblement, la vida del pescador lligada per sempre a la seua mar.

BALTASAR CASANOVA I GINER

Tio Gel

— Jo no li tinc cap passió, a la mar. A mi, me va tocar fer una cosa a disgust. Si ara fos al port, no me n'adonaria i em posaria d'esquena a la mar. Quina passió li puc tindre a aquella que m'ha condemnat, fins als quaranta anys, cada dia, a vomitar sense *minjar*?

Pere Balfegó, Peret de Gel, es va dedicar a la mar perquè era el seu deure, per amor propi i perquè no havia conegut res més. Però no per vocació. Si hagués estat per vocació, hauria esdevingut *arriero*, intermediari, comprador i venedor de peix. No frisava per capturar-ne molt, ni tampoc sentia aquell goig, tan pescador, quan les sàrsies eixien plenes de la mar. La mar era la seva feina. La seva empresa.

— Jo no he sigut un pescador. He sigut un empresari de la mar. A la mar, hi he anat pel valor afegit del producte. Mai no he matat si no ha valgut la pena. Lo pescador, tal com l'entenc jo, vol dir depredador. Lo

pescador mata només perquè l'altre ha matat més. No hi ha cap pescador que *digue* quants euros ha fet aquell més que jo; diu quanta sardina, quant seitó, quant lluç, quants llagostins, quantes galeres ha agarrat aquell més que jo. Lo pescador està a punt de perdre's. I el dia que *este* senyor preguntí a quants euros ha valgut més lo producte, estarà salvat. Perquè serà un empresari de la mar.

Manuel Farnós, besavi del Pere, va ser el primer de la família que es va dedicar a la tonyina. Era a mitjans del segle XIX. La pescava a la deriva, amb sàrsies de *cànim*, de trenta o trenta-dues malles de profunditat. Va arribar a tenir tres barques de tonaire, tripulada per quatre mariners cadascuna. I la pescava a la fosca, això és, quan no hi havia lluna, perquè la tonyina té una vista molt viva. Quan es va fer gran i no sortia a la mar, se n'anava a caminar per la costa. Quan localitzava una mola de tonyina, encenia una foguerada. La seva dona, la Vicenta, des de dalt del poble, es fixava en les indicacions de l'home i baixava al port, a comunicar-les als patrons de les barques.

—Los primers pescadors, que venien del Grau de València i de Benidorm, no van triar Sant Jordi d'Alfama, on fa més bon temps, van triar la Cala, perquè tenien lo vent assegurat. Havien de ser llops de mar, de temperament fort, molt durs, perquè havien de jugar amb la base fonamental del vent i s'hi havien de mantindre. Com que anaven a la vela, el perill d'abocar-se era gran, i les maniobres havien de ser molt estudiades. Ara, eren llops de mar a la mar. Perquè quan sortien en terra, eren

com aquells gossets tan domables, que ho entregaven tot a tothom. I aquell que no podia *minjar*, no en patia, de gana, perquè lo llop de mar li donava el peix.

El pare del Peret es deia Manuel, però li deien Tio Gel. Li van treure el nom quan era petit, perquè sempre estava fred com el gel, escalfant-se a la vora del foc, envoltat de gats. El Tio Gel va ser, també, un llop de mar. Quan la maniobra, a la mar, no sortia com ell volia, li llençava un esclop, o una caixa, al Peret o al Manolo —germà gran del Peret. Així, el mariner que no havia obrat a gust del patró sabia que, en realitat, la caixa o l'esclop anaven per a ell. Amb el Tio Gel, si no era festa oficial, se sortia cada dia a la mar, fes el temps que fes. El Tio Gel no en gastava, de pont de comandament, perquè considerava que adormia els patrons. Ni impermeable, feia servir. En lloc d'això, portava roba de baieta, dues o tres capes, i a sobre la típica camisa de pescador, gruixuda, blava, que semblava vela. I quan estava ben xop, perquè amb quatre colls de mar en tenia prou, baixava a l'interior de la barca, on tenien el foc encès, o se n'anava al tub d'escapament. Però no s'assecava, sinó que escalfava l'aigua impregnada al cos, que actuava com un *termo*, i que l'aïllava de la gelor de fora. El Tio Gel repetia aquesta operació tantes vegades com fes falta, i això li permetia aguantar set, vuit, deu, dotze hores dalt de la barca, tot i que no era un home corpulent.

—*Este* llop de mar anava dotze hores a l'arrossegament i, quan venia la fosca, se n'anava totes les nits a la tonyina... Per vici!

El Peret de Gel, pescant per aquestes mars de Déu, ha estat a punt de deixar-hi la pell unes quantes vegades. Una, al mig del Golf de Lleó, assotat per un temporal de tramuntana, amb colls de mar de sis i set metres; l'altra, a prop del port de Barcelona, sorprès per una gropada, que li va inutilitzar tots els aparells electrònics i el va deixar a frec d'un transatlàntic, i encara una altra, més a prop de la Cala, quan va poder redreçar el vaixell, que estava a punt d'anar *a pico*.

—Hi havia un refrany que deia: «Amb un mariner la caso. Ja sap *lo* que li toca fer: passar la baieta per casa i a veure si el barco ve». Abans, les barques anaven amb vela, i les dones sempre estaven a l'aguait del temps, bo i dolent. I sempre era aquell sofriment. Més tard va arribar el motor, ha sigut més portador, i han tingut més facilitats de sortir del mal temps i arribar més aviat a terra, però sempre és un patir.

La Maria, la dona del Tio Peret, va començar a escriure poesia fa cinc anys, quan en tenia seixanta-cinc. La mar de l'Ametlla oneja als seus versos, en calma i en temporal, dolça i salada, inexplicable i captivadora:

—Mar estelada i d'argent/
quan la lluna et fa com-
panyia / i si llueix el sol al punt del migdia /
deixa caure un polsim d'or que enlluerna.

El seu home la veu d'una altra manera:

—La mar és una traïdora que ho vol tot. La mar no és la carretera. La carretera te pren un dit, te pren la mà, te pren un braç, te pren les cames o et mata. La mar sempre mata. La mar és una destrat en un filet, molt fi-

net, que només espera l'ocasió de trencar-lo i tallar-te el coll. Això què vol dir? Que tu, quan *haigues* de sortir a la mar, has de prendre les precaucions necessàries pensant que *tins* una traïdora. Perquè els colls de mar estan preparats, en qualsevol moment, per combatre l'arma que hi ha contra ells, que és la navegació. La mar és lo Déu, és l'Amo. Tot *lo* que *vaigue* allí, *lo* molesta.

La poesia de la mar, per al Tio Peret, és viure per ella i viure d'ella. És capturar les tonyines silvestres en aigües de les Illes Balears i transferir-les al pati d'engreixament, unes gàbies situades a dues milles i mitja de la costa de l'Ametlla. És deixar desovar les tonyines abans de sacrificar-les. És buidar-ne la sang i reemplaçar-la per aigua amb gel per conservar-les millor. És buidar-ne l'aire comprès entre la placenta i l'espina dorsal i repetir l'operació de l'aigua amb gel. És la tecnologia, el màrqueting, la competitivitat aplicada a la mar.

—Jo sempre he mirat com portaré millor el peix que l'altre perquè em *valgue* més diners. Això ho he fet tota la vida. A mi, quan anava a l'arrossegament, *me* deien: «Peret, com és que avui no heu *'nat* a la sardina?». «No, la sardina, no val la pena matar-la pel preu que va», contestava jo. «Però home, que l'altre hi va i així vendrà més car!». Jo, destruint tres tones de sardina, hauria fet dues-centes mil peles. Però salvant les tres tones i agarrant l'altra classe de peix en menys quantitat, ne feia cent cinquanta mil. Molts devien pensar: «*Este tio és tonto!* Està perdent cinquanta mil peles!». «No, estic salvant tres tones de sardina. I les tres tones de sardina, les hem

d'agarrar quan valgue la pena. Quan, en comptes de dues-centes mil, en *valguen* tres-centes mil.»

Quan el Pere Vicenç, el fill del Tio Peret, va dir a son pare que volia ser pescador, a aquest últim se li va fer una muntanya. Va pensar que era un bon càstig, que el fill estimés una professió en què el pare no creia. Tot i així, el va matricular a l'Escola Nàutica d'Alacant, on va estudiar l'ofici de la mar. Quan el fill tornava a casa per les vacances de Nadal i Setmana Santa, el pare ja li tenia editats els vídeos que havia enregistrat durant mesos a bord de la barca. I així l'il·lustrava en les qüestions pràctiques de la pesca.

—La mar està malament. Però no està malament pel peix, està malament per la despesa que comporta agarrar el peix. Lo problema que *tinen* molts pescadors, és que el motor los gasta massa gasoil. Però si el motor no els gasta gasoil, no poden portar peix en terra... És la coa que s'agarra al peix.

El Tio Peret afirma que, quan en comptes de pescadors hi hagi empresaris de la mar, aquests últims sortiran a pescar només el peix que tinguin venut. Que aquest peix, que serà un peix de qualitat, el tindran venut al preu que ells voldran. I que hauran de procurar que sempre hi hagi un tant per cent de consumidors que es quedi sense el seu peix. Perquè, d'aquesta manera, qui navegarà primer serà qui pesca el peix. Qui treballa la mar.

El Pere Vicenç i el Manuel Balfegó, fills de Peret i Manolo, respectivament, formen el Grup Balfegó, que captura, manté, processa i exporta tonyina roja al Japó, els Estats Units i Europa. Cadascun comanda una barca. La del Manuel es diu La Frau i la del Pere Vicenç, Tio Gel.